

*Beata Warczewska**, *Barbara Mastalska-Cetera***

CHARAKTERYSTYKA WROCŁAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SYSTEMU PRZYRODNICZEGO

1. WSTĘP

W wyniku działalności człowieka środowisko przyrodnicze jest ciągle przekształcane. Przekształcenia dotyczą wszystkich sfer środowiska (komponentów): litosfery, pedosfery, hydrosfery, atmosfery i biosfery (Matuszyńska 2001). Zmiany nie są jednakowe, gdyż różna jest siła i tempo oddziaływań, różna jest także odporność na nie poszczególnych komponentów środowiska. Silne zmiany w środowisku wywołuje rozwój obszarów zurbanizowanych, który jest szczególnie dynamiczny w miastach i na obszarach ich wpływów. Obszary metropolitalne charakteryzuje najwyższy stopień zurbanizowania. Postęp techniczny, rozwój środków transportu i wyeliminowanie barier przestrzennych (środowiskowych) przyczynia się do coraz większego „rozlewania się” zabudowy ośrodka centralnego. Rozwój przestrzenny ośrodka centralnego dokonuje się poprzez zagospodarowywanie coraz to nowych terenów otaczających. W obrębie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego występują obszary objęte różnymi formami ochrony (ochrona przyrody, ochrona krajobrazu). Ustanowione przepisy prawa powinny zapobiegać nadmiernej antropopresji. Jednak niezbędne jest ich umocowanie w lokalnych dokumentach planistycznych (szczególnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, będących prawem lokalnym), które eliminują zjawisko żywiołowości i braku kontroli rozprzestrzeniania się zabudowy.

* Dr inż., adiunkt w Katedrze Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

** Dr inż., adiunkt w Katedrze Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

2. OBSZAR METROPOLITALNY – PODSTAWOWE POJĘCIA

Pojęcie „metropolia” wywodzi się z greckich słów *meter* – czyli matka i *polis* – oznaczającego miasto. Greckie *metropolis* jest miastem, które założyło kolonie i w ten sposób „eksportowało” swoją „miejskość” do innych ośrodków i regionów (podano za: Markowski, Marszał 2007, zobacz także: Szolek 2006). Według Czepczyńskiego współczesna metropolia to miasto, które jest „naśladowane, kopiowane, pozostaje wzorcem i mentalną «ojczyzną» (...) dla innych miast. (...) Metropolia pozostaje więc miastem, które «eksportuje» swoje idee, funkcje, znaczenia do innych ośrodków” (podano za: Markowski, Marszał 2007, s. 11).

Metropolia to nowoczesny ośrodek miejski, którego podstawę rozwoju stanowi gospodarka oparta na wiedzy i innowacyjności. Duże ośrodki miejskie zostają uznane za metropolie, kiedy zaczynają pełnić funkcje centrów wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy świata. Metropolie są globalnymi węzłami sieci osadniczej. Ich rozwój zależy od zdolności konkurowania z innymi na ponadnarodowej płaszczyźnie (*Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego...* 2009). Należy zaznaczyć, że metropolie powinny charakteryzować się nie tylko wysokim poziomem rozwoju, ale także zwiększoną jego dynamiką (Smętkowski 2005).

W definicji umieszczonej w ustawie z 23 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (DzU nr 80, poz. 717 z późn. zmianami) dość skrótowo stwierdzono, że obszar metropolitalny to „obszar wielkiego miasta oraz powiązane z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia (...)”.

Każdy obszar metropolitalny wymaga przeprowadzenia delimitacji, gdyż zasięg oddziaływania może być w każdym przypadku różny. Związany on jest z systemem komunikacji – dogodnością powiązania z otoczeniem bliższym i dalszym, niekontrolowanym procesem „rozprzestrzeniania się” urbanizacji, presją na obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Niezbędne jest wyznaczenie granic obszaru metropolitalnego na potrzeby planowania przestrzennego i zintegrowanego zarządzania. Kryteriami wyznaczenia funkcjonalnego obszaru metropolitalnego mogą być silne powiązania gospodarcze, społeczne, a także kontynuacja specyficznych zjawisk przestrzennych (koncentracja ludności w policentrycznych ośrodkach, ogniskowanie rozwoju).

Według Zuziaka metropolizacja przestrzeni to zjawisko związane z ukształtowaniem nowego typu struktury przestrzennej, którą charakteryzują następujące cechy:

- „rozwój funkcji uznawanych jako metropolitalne;
- odpowiednia wielkość («masa krytyczna») głównego miasta;
- policentryczność;

- dekoncentracja potencjału (aktywności gospodarczej, zabudowy, ludności, kapitału), co sprawia, że zjawiska metropolizacji i suburbanizacji są ze sobą ściśle powiązane;
- dynamika rozwoju powiązań sieciowych z otoczeniem (w skali międzynarodowej) oraz utrwalone powiązania sieciowe wewnętrzne między ogniskami (centrami) obszaru metropolitalnego, wśród których daje się zauważyć pewną specjalizacja funkcjonalna;
- duży potencjał innowacyjny i wysoka jakość usług;
- autonomizacja strefy podmiejskiej – dezintegracja i polaryzacja tkanki miejskiej i podmiejskiej;
- nowe typy uformowań przestrzennych: wielkopowierzchniowe centra komercyjne, «pasy komercyjne», centra typu: «miasto w mieście» (wielkoskalowe projekty inwestycyjne);
- amorficzność tkanki miejskiej (zwłaszcza w strefie podmiejskiej) i zaciekanie się granic pomiędzy miastem a strefą podmiejską (powstają tzw. obszary rozmyte);
- znaczne wartości kulturowe przestrzeni (zwłaszcza w strefach śródmiejskich), specyficzny *genius loci*, a jednocześnie zagrożenie obszarów wartościowych przyrodniczo i oznaki kryzysu tożsamości kulturowej przestrzeni – szczególnie w strefie podmiejskiej” (podano za: Markowski, Marszał 2007, s. 16).

Skutki rozwoju funkcji metropolitalnych mogą dać o sobie znać w różnym czasie i w różnych miejscach, często odległych od ośrodka centralnego. Mogą one być zarówno pozytywne (pożądane), jak i negatywne. Efektami negatywnymi metropolizacji może być rozlewanie się urbanizacji i nasilenie chaosu przestrzennego, a także nadmierna presja na obszary cenne przyrodniczo, na co zwraca uwagę Zuziak.

3. WROCŁAWSKI OBSZAR METROPOLITALNY

Przyjmuje się, że w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (WrOM) wchodzi powiaty: oleśnicki, oławski, milicki, strzeliński, średzki, trzebnicki, wołowski, wrocławski ziemski i miasto na prawach powiatu Wrocław. W 2000 r. WrOM zamieszkiwały łącznie 1 162 154 osoby, do 2008 r. liczba ta wzrosła do wielkości 1 172 954. Trzeba jednak zaznaczyć, że w tym okresie miasto Wrocław charakteryzowało się spadkiem liczby ludności, natomiast największy przyrost liczby ludności wystąpił w powiecie: trzebnickim, oleśnickim i oławskim, a w powiecie strzelińskim i wołowskim liczba ludności spadła (tab. 1). Powierzchnia WrOM-u wynosi 6725 km² (tab. 2). Średnia gęstość zaludnienia 174,4 osoby/km².

Tabela 1

Liczba ludności WrOM-u w podziale na powiaty

Jednostka terytorialna	Liczba ludności ogółem według lat				
	2000	2002	2004	2006	2008
Powiat milicki	36 879	36 972	36 891	36 832	36 869
Powiat oleśnicki	102 772	103 145	103 231	103 338	103 782
Powiat oławski	70 382	70 829	71 073	71 222	71 908
Powiat strzeliński	44 786	44 685	44 409	44 134	43 984
Powiat średzki	48 421	48 726	49 127	49 353	49 828
Powiat trzebnicki	75 481	76 397	77 072	77 599	78 703
Powiat wołowski	47 894	47 770	47 616	47 446	47 332
Powiat wrocławski	94 925	96 786	99 511	103 548	108 386
Powiat m. Wrocław	640 614	639 150	636 268	634 630	632 162
WrOM	1 162 154	1 164 460	1 165 198	1 168 102	1 172 954
Dolnośląskie ogółem	2 912 195	2 904 694	2 893 055	2 882 317	2 877 059

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.stat.gov.pl

Tabela 2

Powierzchnia powiatów tworzących WrOM

Jednostka terytorialna	Powierzchnia ogółem w km ² według lat				
	2000	2002	2004	2006	2008
Powiat milicki	715	715	715	715	715
Powiat oleśnicki	1 050	1 050	1 050	1 049	1 049
Powiat oławski	524	524	524	524	524
Powiat strzeliński	622	622	622	622	622
Powiat średzki	704	704	704	704	704
Powiat trzebnicki	1 026	1 026	1 026	1 025	1 025
Powiat wołowski	675	675	675	675	675
Powiat wrocławski	1 116	1 116	1 116	1 118	1 118
Powiat m. Wrocław	293	293	293	293	293
Ogółem	6725	6725	6725	6725	6725

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.stat.gov.pl, dostęp 10.03.2010.

Zasięg przestrzenny WrOM-u obejmuje tereny znajdujące się w okręgu o promieniu ok. 50 km od centrum Wrocławia. Jest to jednostka pod wieloma względami różnorodna (różny stopień urbanizacji i co za tym idzie koncentracji ludności, różne zasoby środowiska przyrodniczego, zróżnicowanie społeczne) i wielofunkcyjna gospodarczo (*Kształtowanie się...*2009).

Tereny zainwestowane WrOM-u (tereny zabudowy mieszkaniowej i aktywności gospodarczej) układają się w wyraźne pasma równoległe do przebiegu Odry. Największe zagęszczenie pasm występuje w pobliżu Wrocławia, im dalej od miasta tym układ pasm jest luźniejszy, a ich ciągłość poprzerywana (*Problemy Wrocławskiego...* 2006).

Niewątpliwymi atutami WrOM-u jest jego położenie na mapie Polski i Europy. Najważniejsze z nich to brak w sąsiedztwie innego konkurencyjnego obszaru metropolitalnego, bliskość przebiegu granicy z Niemcami i Czechami oraz dogodne powiązania komunikacyjne, w tym międzynarodowe.

Kolejnym atutem, niestety nie w pełni wykorzystanym, jest przebieg szlaku wodnego o znaczeniu europejskim (*Kształtowanie się...* 2009). Centrum WrOM-u stanowi miasto Wrocław, na jego obszarze zamieszkuje 54% ogółu mieszkańców całego obszaru metropolitalnego. Wrocław wzmacnia swoją pozycję jako centrum usługowo-edukacyjno-produkcyjne wraz z coraz lepiej wykształconą funkcją ośrodka naukowego. Rdzeń ten otaczają jednostki specjalizujące się w usługach i działalności produkcyjnej. S. Korenik zwraca uwagę, że peryferie WrOM-u nie wykształciły jeszcze swojego profilu gospodarczego, co prowadzi do kumulowania na ich obszarze zjawisk negatywnych. Natomiast obszary położone najdalej od centrum kształtują własne struktury, często niepowiązane z układem metropolitalnym (*Kształtowanie się...* 2009, s. 72, patrz także: Szolęk 2006).

4. SYSTEM ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WROCŁAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

System przyrodniczy stanowią obszary objęte ochroną ze względu na ich cenne walory, obszary gruntów ornych, doliny rzeczne, tereny leśne oraz inne tereny o dużych walorach przyrodniczych, nieobjęte żadnymi formami ochrony przyrody, a także relacje zachodzące pomiędzy nimi. System ten tworzą płaty (węzły) i korytarze ekologiczne zapewniające utrzymanie równowagi ekologicznej środowiska przyrodniczego. Kompleksy lasów, łąk, a także terenów podmokłych tworzą płaty, które jako obszary węzłowe umożliwiają przetrwanie ekosystemów i gatunków. Warunkiem ich trwania oraz rozwoju jest zapewnienie powiązania między nimi poprzez korytarze ekologiczne (doliny rzeczne). Obszary te powinny być stosunkowo mało przekształcone na skutek działalności człowieka oraz charakteryzować się bogactwem gatunkowym i stabilnością

funkcjonowania ekosystemów występujących w ich obrębie (Szulcowska 2004, s. 56). Na zachowanie i prawidłowe funkcjonowanie systemu przyrodniczego zasadniczy wpływ ma zarówno dbałość o utrzymanie go w niezmiennym stanie, jak i ograniczanie negatywnego oddziaływania, w tym m.in. presji inwestycyjnej. Przekształcenia zachodzące w obrębie systemów przyrodniczych w obszarach metropolitalnych są zazwyczaj wynikiem rozwoju przestrzennego miast, głównie zagęszczania zabudowy oraz zajmowania terenów otwartych (Sołtys 2009). Efekty tego procesu są uzależnione od skali zachodzących przemian. Negatywny skutek w ekosystemie wywołuje zwłaszcza zabudowywanie przestrzeni między jednostkami osadniczymi, co może prowadzić do likwidacji lub zwężenia korytarzy ekologicznych oraz „szatkowania” płaszczyzn cennych przyrodniczo (Sołtys 2009).

Dużą rolę w kształtowaniu i ochronie systemu przyrodniczego odgrywa prawidłowo prowadzone gospodarowanie przestrzenią. Warunkiem tego jest potrzeba uwzględniania pól oraz korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych sporządzanych na różnych poziomach.

Szczególne znaczenie w systemie przypisuje się obszarom ochrony przyrody, które najczęściej skupiają największe walory przyrodnicze (dlatego można je uznać za tzw. „osnowę przyrodniczą obszaru” wpływającą na jego funkcjonowanie). W trakcie planowania i podejmowania wszelkich decyzji planistycznych powinno się uwzględniać zarówno obszary już objęte ochroną, jak i potencjalne, czyli planowane lub proponowane do ochrony.

Walory przyrodnicze Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego były i są silnie uzależnione od działalności człowieka. Rozwijały się one przy jednoczesnym zagospodarowywaniu obszaru w wyniku prowadzenia gospodarki rolnej, pasterskiej oraz hodowli ryb (Opracowanie Ekofizjograficzne... 2005). Wiele z cennych walorów wykształciło się na siedliskach tworzonych w wyniku działalności człowieka. Z drugiej strony omawiany obszar charakteryzuje się znacznym zagęszczeniem sieci osadniczej powodującym liczne oddziaływania na środowisko naturalne. Inną charakterystyczną cechą przyrody WrOM-u jest występowanie dolin rzecznych (m.in. Odry, Baryczy, Jezierzycy) oraz moren Wału Trzebnickiego, które przyczyniają się do powstawania odmiennych warunków siedliskowych. Zasadniczo na tym terenie wyróżnione zostały następujące jednostki biogeograficzne:

- fragment Doliny Odry wraz z Równiną Wrocławską i Oleśnicką, ciągnąca się przez cały Dolny Śląsk;
- Wał Trzebnicki będący długim pasmem morenowym, z nielicznymi fragmentami lasów naturalnych;
- Dolina Baryczy, obejmująca Kotlinę Milicką i Żmigrodzką, charakteryzująca się harmonizującym rozwojem przyrody i ludzkiej gospodarki (Opracowanie Ekofizjograficzne... 2005).

Zaledwie 15% powierzchni Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego jest objęta ochroną przyrody w formie parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu oraz użytków ekologicznych. Tworzona od 2004 r. sieć Obszarów Natura 2000 wpłynęła na zwiększenie powierzchni ochronnej. Rozmieszczenie obszarów chronionej przyrody nie jest równomierne, większość związana jest z dolinami rzecznyymi. Porównując powiaty wchodzące w skład WrOM-u można stwierdzić, że pod względem udziału procentowego powierzchni chronionej zdecydowanie wyróżnia się powiat milicki (68%) oraz powiat trzebnicki (21%) (tab. 3).

Tabela 3

Powierzchnia prawnie chroniona WrOM (bez obszarów sieci Natura 2000)
stan na 31 XII 2008 r.

Powiat	Ogółem w %	Rezerваты przyrody w ha	Parki krajobrazowe w ha	Obszary chronionego krajobrazu w ha	Użytki ekologiczne w ha
Milicki	67,7	3 947,0	48 286,0	0,0	152,3
Oleśnicki	10,5	15,9	1 283,0	9 400,0	289,3
Oławski	0,0	23,2	0,0	0,0	2,2
Strzebiński	2,4	0,0	0,0	1 500,0	0,0
Średzki	0,7	34,7	490,0	0,0	0,2
Trzebnicki	20,7	1 515,8	20 471,0	0,0	665,1
Wołowski	11,8	583,1	7 953,0	0,0	146,1
Wrocławski	10,9	186,9	12 196,0	0,0	2,3
M. Wrocław	2,5	0,0	684,0	0,0	35,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.stat.gov.pl, dostęp 10.03.2010.

Można wyróżnić dwie strefy największej koncentracji, które są zgodne z wyznaczonymi jednostkami biogeograficznymi: Dolina Odry oraz Dolina Baryczy. Zdecydowanie wyróżnia się część północna obszaru, obejmująca powiat milicki oraz część powiatu trzebnickiego, zarówno ze względu na utworzenie parku krajobrazowego Dolina Baryczy, jak i utworzenie rozległej powierzchniowo sieci obszarów Natura 2000. Dodatkowo najcenniejsze fragmenty przyrody ożywionej są chronione w randze rezerwatów (Stawy Milickie, Wzgórze Joanny, Olszyny Niezgodzkie) oraz obszarów chronionego krajobrazu (Wzgórze Ostrzeszowskie, Kotlina Odolanowska, Dolina Baryczy) (Opracowanie Ekofizjograficzne... 2005). Bogactwo form ochrony, jak również ich zasięg pozwalają wnioskować, że jest to najlepiej chroniony rejon WrOM-u. Drugim wyróżnia-

jącym się obszarem jest Dolina Odry, z siedliskami nadrzecznymi o wysokiej wartości. Mimo istotnych walorów przyrodniczych zostały powołane na tym obszarze tylko 2 parki krajobrazowe (Park Krajobrazowy Dolina Jezierzycy, PK Dolina Bystrzycy), 9 rezerwatów przyrody oraz Szczytnicki Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy. System przyrodniczy tej części WrOM-u znacznie uzupełniły powoływane od 2004 r. obszary sieci Natura 2000. Należy jednak zauważyć, że są również plany objęcia ochroną także pozostałych odcinków doliny, m.in. postulowany Odrzański Park Krajobrazowy.

Szczególne znaczenie dla spójności systemu przyrodniczego odgrywają doliny rzeczne przecinające obszary w strefach intensywnego rolnictwa (Opracowanie Ekofizjograficzne... 2005). Przykładem może być dolina Czarnej Wody, która stanowi łącznik ekologiczny między utworzonym w południowej części WrOM-u Ślęzańskim Parkiem Krajobrazowym a Parkiem Krajobrazowym Doliny Bystrzycy.

Przyroda Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego znalazła się również w zasięgu obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych zarówno o znaczeniu krajowym, jak i międzynarodowym (ECONET-PL). Rolę obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym odgrywa Obszar Doliny Środkowej Odry (17 M), Obszar Milicki (18 M) oraz Obszar Ślęży (38 M). Natomiast jako korytarz ekologiczny wyznaczono Obszar Dolnej Baryczy (34 k). W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego sieć ECONET-PL uzupełniono o 3 korytarze ekologiczne, w tym na terenie WrOM-u o obszar istniejącego Parku Krajobrazowego Doliny Bystrzycy (Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego 2002).

System obszarów chronionych, będący częścią systemu przyrodniczego WrOM-u, stanowi ograniczenia rozwoju społeczno-gospodarczego, ale nie może być jednak traktowany jako bariera. Wraz z rozwojem osadnictwa pojawiają się konflikty na styku przyroda–działalność ludzka. Na opisywanym obszarze metropolitalnym jest to silny konflikt na linii rozwój osadnictwa a ochrona przestrzeni rolniczej o szczególnych walorach, tj. przestrzeni rolniczej położonej szerokim pasem równoległe do Odry oraz samej doliny Odry w stosunku do utrzymania funkcji tej doliny jako korytarza ekologicznego wysokiej rangi (Opracowanie Ekofizjograficzne... 2005). Silny konflikt występuje także pomiędzy obszarami o wyjątkowych wartościach i walorach przyrodniczych oraz krajobrazowych (szczególnie Park Krajobrazowy Doliny Baryczy oraz Ślęzański Park Krajobrazowy) a budownictwem lotniskowym, a także mieszkaniowym jednorodzinny. Dlatego należy podkreślić konieczność prawidłowego zarządzania środowiskiem przyrodniczym WrOM-u oraz rozwijającym się układem osadniczo-komunikacyjnym.

W przypadku systemu komunikacyjnego na terenie omawianej metropolii należy zwrócić uwagę na zagrożenie dla ciągłości systemu, jakie stwarza stale

rozwijająca się sieć dróg. Problem ten dotyczy zarówno istniejących tras (np. autostrada A-4 przebiega przez obszar Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy), jak i znajdujących się obecnie w realizacji oraz projektowanych i planowanych, które również mają przecinać obszary chronione (np. autostradowa obwodnica Wrocławia przecinająca Obszar Natura 2000 i specjalny obszar ochrony siedlisk „Las Pilczycki” oraz droga wojewódzka Bielany–Łany–Długołęka mająca przebiegać przez obszar Natura 2000 Grądy w Dolinie Odry – zob. R a s z k a 2009).

W kierunkach polityki przestrzennej województwa dolnośląskiego nie zostały wskazane priorytety dotyczące systemu przyrodniczego z wyjątkiem potrzeby utworzenia systemu terenów zielonych wokół Wrocławia („zielony pierścień”) (Plan Zagospodarowania... 2002). Wskazuje się natomiast na potrzebę budowy i rozbudowy układu komunikacji drogowej, w tym systemu obwodnic, komplementarność systemów komunikacyjnych oraz rozwój znaczących węzłów społeczno-gospodarczych (parków technologicznych, usług logistycznych). Realizacja tych zapisów wymaga kompromisu między wymogami ochrony środowiska a postępującym procesem urbanizacyjnym.

5. WNIOSKI

1. System przyrodniczy WrOM-u jest zróżnicowany, a jego trzon jest przede wszystkim związany z dolinami rzecznyymi.

2. W skład systemu przyrodniczego WrOM-u wchodzi tylko niewielki odsekt obszarów, na których ochrona przyrody ma priorytet nad innymi działaniami człowieka.

3. Brak planów ochrony dla parków krajobrazowych i obszarów Natura 2000 jest bardzo niekorzystny z punktu widzenia właściwego gospodarowania zasobami, przy konieczności zachowania równowagi przyrodniczej.

4. W planowaniu rozwoju obszaru metropolitalnego należy pamiętać, że obszary cenne krajobrazowo i przyrodniczo są zagrożone nadmierną antropopresją (niekontrolowane budownictwo letniskowe i mieszkaniowe jednorodzinne).

5. W planach rozwoju obszaru metropolitalnego należy umieścić wskazania do prawidłowego kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej, przy uwzględnieniu konieczności „równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą, poprzez zapewnienie zdrowego i bezpiecznego funkcjonowania (w sensie fizycznym, psychicznym, społecznym i ekonomicznym) jednostek ludzkich, przy zachowaniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych wraz ze stałą ochroną różnorodności biologicznej” (cytat z II Polityki Ekologicznej Państwa).

6. Zabezpieczenie ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych oraz funkcji ekologicznych poszczególnych obszarów zapewnia opracowanie dokumentacji planistycznej (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) szczebla gminnego. Przy czym wytyczne do szczebla gminnego powinny być formułowane na poziomie całego obszaru metropolitalnego.

7. W świetle nowych uregulowań prawnych dotyczących ochrony środowiska w Polsce należy pamiętać o szerokim udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie oraz zapewnieniu udziału społecznego (konsultacji) w debatach dotyczących środowiska. Społeczność różnych szczebli administracyjnych ma ustawowe prawo uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji i wyznaczania kierunków rozwoju.

LITERATURA

- Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w warunkach integracji europejskiej*, 2009, (red.) S. Korenik, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław.
- Markowski T., Marszał T., 2007, *Metropolie i procesy metropolizacji w Polsce*, [w:] Makieła Z., Fedan R. (red.), *Procesy metropolizacji w regionie podkarpackim Rzeszów–Lwów*, Biuletyn PAN KPZK, z. 230, Warszawa.
- Matuszyńska I., 2001, *Zmiany użytkowania terenu jako element transformacji środowiska przyrodniczego na obszarze wybranych zlewni Poznania i jego strefy podmiejskiej*, Prace Komisji Geograficzno-Geologicznej, t. 30, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Problemy Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego*, 2006, „Urbanista”, 8.
- Raszka B., Mastalska-Cetera B., 2009, *Obszary Natura 2000 w granicach miasta*, [w:] *Gospodarka Przestrzenna XII*, t. 2, Wrocław.
- Sołtys J., 2009, *Wybrane problemy respektowania struktury przyrodniczej w zarządzaniu rozwojem obszarów metropolitalnych*, [w:] Markowski T., Drzazga D. (red.), *System przyrodniczy w zarządzaniu rozwojem obszarów metropolitalnych*, Studia KPZK PAN, t. 123, Warszawa.
- Smętkowski M., 2005, *Rola infrastruktury transportowej w integracji obszaru metropolitalnego Warszawy*, [w:] Makieła Z., Marszał T. (red.), *Infrastruktura techniczno-ekonomiczna w obszarach metropolitalnych*, Biuletyn PAN KPZK, z. 222, Warszawa.
- Szołek K., 2006, *Obszary metropolitalne we współczesnej przestrzeni społeczno-gospodarczej*, Seria: Monografie i Opracowania nr 173, Prace Naukowe nr 1135 Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław.
- Szulcewska B., 2004, *Planowanie przestrzenne jako instrument realizacji sieci ekologicznych – między teorią a praktyką*, [w:] *Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu – możliwości i ograniczenia koncepcji*, Problemy Ekologii Krajobrazu, t. 14, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.

Materialy źródłowe

Opracowanie Ekofizjograficzne Dla Województwa Dolnośląskiego, 2005, Zarząd Województwa Dolnośląskiego, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne, Wrocław.
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, 2002, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne, Wrocław:
www.wbu.wroc.pl, dostęp 15. 03.2010.

Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera

**THE CHARACTERISTIC OF THE WROCLAW METROPOLITAN AREA
WITH PARTICULAR EMPHASIS ON THE NATURAL SYSTEM**

(Summary)

The article concerns the transformation of natural environment caused by human activities. Especially strong changes occur as a result of urban development. The metropolitan areas have the highest urbanization degree. The size of Wrocław Metropolitan Area (WrOM) is 6725 km² and includes 9 districts. WrOM natural system is heterogeneous. The special importance of this system is connected with the legally protected areas, which are associated mostly with river valleys. In the planning of the metropolitan area development it is important to remember that valuable landscapes and natural areas are threatened by excessive anthropopressure and that they should not be treated merely as barriers to development. The appropriate study of planning documentation may protect the valuable qualities of areas and in parallel may steer development of the area. The prepared plans of development of metropolitan area must include hints of proper shaping of functional-spatial structures.